

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ

НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

16 грудня 2021 року

Тернопіль 2021

УДК 08:37 (477)
Б 39

Б 39 Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців (м. Тернопіль, Україна, 16 грудня 2021 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ТОКІППО, 2021. 437 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 16 грудня 2021 р.

Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 7 від 28 грудня 2021 р.)*

УДК 08: 37 (477)

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2021

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК
ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК
ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ**

16 грудня 2021 року

навчальної діяльності учнів.....	с.179
Жирська Г. Я., Балабан М. І. Формування дослідницьких умінь учнів під час вивчення курсів природничої освітньої галузі в адаптивному циклі Нової української школи.....	с.184
Зюба Д. С., Лесковець О. Р., Якименко С. І. Формування світорозуміння у першокласників в умовах інноваційно-технологічного середовища.....	с.189
Квятковська А. О. Досвід впровадження змішаного навчання в коледжах України та за кордоном.....	с.195
Кириченко О. В., Самойленко О. А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до забезпечення наступності навчання дітей.....	с.199
Книш І. В. LLL-освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності та самореалізації обдарованої молоді за умов пандемії.....	с.203
Коваленко О. В., Новікова А. В. Особливості цілісності та безперервності професійно-особистісного розвитку спеціаліста сфери туризму.....	с.211
Костюк С. В. Фонд Анатолія Вихруща у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї: педагогічний аспект.....	с.215
Крет Ю. В. Протидія булінгу в сучасних школах Тернопільщини.....	с.217
Криворучко О. В., Костюк Ю. В., Самойленко Ю. О. Регресійна модель якості процесу виробництва харчової продукції.....	с.222
Кудрич В. П. Сучасні тренди безперервної освіти.....	с.227
Кузнєцова Т. В., Костюкевич О. М. Проблеми та перспективи неперервної освіти здобувачів спеціальності 073 «Менеджмент».....	с.231
Dmytro Larin Socio-psychological aspect of personal security in the context of modern educational environment.....	с.237
Лебедик Л. В. Модель підготовки майбутніх соціальних працівників до проектування технологій соціальної роботи.....	с.239
Левицька Ю. І., Винничук О. Т. Організаційні конфлікти: причини і шляхи вирішення.....	с.243
Левицький В. Е. Взаємодія батьків та закладу дошкільної освіти у формуванні культурно-гігієнічних навичок.....	с.248
Лиса О. М., Априутес С. В. Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності викладачів біології та хімії.....	с.251
Лісова З-О. В., Сеньовська Н. Л. Булінг в українських закладах загальної середньої освіти.....	с.256
Логвиненко М. О., Верещака В. В. Особливості перекладу афоризмів Оскара Уайльда в романі «Портрет Доріана Грея».....	с.261
Лопатка Г. Ф., Смук Н. Р., Смерека Г. М. Формування здоров'язбережувальної компетентності учасників освітнього процесу....	с.264
Марценюк М. О., Вербина Ю. В. Теорія сновидінь у психології.....	с.269
Мацура Л. П., Шегедин Я. Ю. Історичний аспект та аналіз наукових	

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Половенко О. В., Кірішко Л. М. Безперервна освіта педагога за індивідуальною освітньою траєкторією: навч.-метод. посіб.. Кропивницький: КЗ «КОШПО ім. В. Сухомлинського», 2018. 60 с.
2. Платформа для онлайн-навчання Coursera. URL: <https://www.coursera.org>.
3. Платформа для онлайн-навчання EdX. URL: <https://www.edx.org>.
4. Платформа для онлайн-навчання FutureLearn. URL: <https://www.futurelearn.com>.
5. Платформа для онлайн-навчання OpenLearn. URL: <https://www.open.edu/openlearn/>.
6. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія / кер. авт. кол. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. 516 с. С. 177–257. Coursera, edX, FutureLearn, OpenLearn.
7. Activityfor Lizardsinan Evolutionary Tree. URL: <https://www.biointeractive.org/classroom-resources/activity-lizards-evolutionary-tree>.
8. Anastasios Koutsos, Alexandra Manaia and Julia WillingaleTheune The Virtual Microarray: Version 2.3. URL: <http://emblog.embl.de/ells/teachingbase/how-do-microarrays-work>.
9. DNA isolation from bananas – kitchen experiment. URL: <http://emblog.embl.de/ells/teachingbase/dna-isolation/>.
10. Pigeon Breeding: Genetics At Work. URL: <https://learn.genetics.utah.edu/content/pigeons/>.
11. Sciencein school/The European journal for science teachers. URL: <https://www.scienceinschool.org/>.
12. The Blood Typing Game. URL: <https://educationalgames.nobelprize.org/educational/medicine/bloodtypinggame/>.
13. The Makingof the Fittest: Got Lactase? The Co-evolution of Genesand Culture. URL: <https://www.biointeractive.org/classroom-resources/making-fittest-got-lactase-coevolution-genes-and-culture/>.

УДК 94 (477)

Лісова Зореслава-Ольга Василівна,
студентка групи УФ-42 факультету
філології і журналістики Тернопільського
національного педагогічного університету
імені В. Гнатюка, м. Тернопіль;
Сеньовська Надія Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та менеджменту
освіти Тернопільського національного
педагогічного університету
імені В. Гнатюка, м. Тернопіль

**БУЛІНГ В УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

У сучасному світі дедалі активніше входить у словесний вжиток поняття булінгу. Новомодне слово стало популярним у різних сферах людського життя: як у професійних стосунках, так і в особистому просторі. Найчастіше термін булінг застосовується, коли йдеться про сучасне освітнє середовище загалом і заклади загальної середньої освіти зокрема. Не є винятком і українські школи, на жаль.

Булінг – агресивна і вкрай неприємна поведінка однієї дитини або групи дітей щодо іншої дитини, яка супроводжується постійним фізичним та психологічним впливом [3]. Слово «булінг» з'явилося не так давно, часто його замінювали українським відповідником – цькування. Відоме, ще й інше тлумачення цього терміна, що характеризує поведінку, яка може бути визначена як неодноразовий напад (фізичний, психологічний, соціальний або вербальний) тими, чия влада формально або ситуативно вища за тих, хто не має можливості захиститися, з наміром заподіяти страждання для досягнення власного задоволення [7].

Булінг у нашій країні на державному рівні трактується як небажаний аспект взаємодії школярів у закладах загальної середньої освіти. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу» трактує булінг як «діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [2, с. 1]. Таким чином, шкільний булінг – це «деструктивна поведінка суб'єктів процесу навчання, що пов'язана із цькуванням, насильством, травлею, залякуванням і спрямована на підпорядкування наляканого за допомогою фізичного чи психологічного впливу» [6, с. 83].

Учителям-початківцям (не кажучи вже про практикантів) не завжди легко розпізнати булінг у школі, відрізнити його від звичайних дитячих сварок. Науковці виділяють основні риси цькування, аби допомогти класним керівникам та учителям-предметникам запобігти поширенню нерівноправних відносин у колективі та налагодити здорові стосунки: «систематичність; нерівність фізичних, психологічних і соціальних можливостей, які лежать в основі стосунків між жертвою й агресором, тобто агресор займає вище становище, ніж його жертва; взаємостосунки переслідувача й жертви; емоційне приниження, образа почуттів людини, що призводить до виключення її з групи» [4; 170].

Швидке поширення булінгу в українських закладах загальної середньої освіти змушує звернутись до першопричин поширення такого типу поведінки серед певної категорії школярів. Серед причин цькування в учнівських колективах дослідники виділяють наступні: боротьба за лідерство; зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитися до них; агресивність і віктимність; наявність у дитини психічних і фізичних вад; заздрість; відсутність предметного дозвілля тощо [5].

Булінг як форма цькування передбачає ієрархічний соціальний поділ серед дитячої чи підліткової аудиторії за своєрідними ролями. Науковці – Тілікіна Н. В. та Пеша І. В. – виокремлюють три основні елементи соцсистеми булінгу:

- кривдник (булер) – це той, хто безпосередньо вчиняє булінг (цькування);
- жертва булінгу – у цю категорію потрапляють діти і підлітки, які чимось відрізняються від своїх ровесників (фізичними даними, матеріальним становищем, характером тощо);
- спостерігачі – підтримують дії кривдника, стають на сторону жертви або уникають активного втручання в ситуацію цькування [1].

Норвезький психолог-дослідник Д. Ольвеус запропонував власну, більш деталізовану структуру булінгу, де відводить учасникам навчального процесу, котрі причетні до шкільних цькувань конкретніші ролі:

- 1) учень – жертва булінгу;
- 2) «булери» – ті, хто здійснює насилля над іншими та позиціонує себе як лідер;
- 3) послідовники – учасники освітнього процесу, які позитивно ставляться до знущань, але самі не беруть активної участі у процесі;
- 4) пасивні «булери» – підтримують булінг через насмішку, але так само як і послідовники не втручаються у ситуацію;
- 5) потенційні «булери» – школярі, котрих приваблюють знущання, проте вони не розголошують свою позицію привселюдно;
- 6) «спостерігачі» (байдужі свідки) – учні, які не беруть жодної участі у процесі знущання одних ровесників над іншими, вважаючи це не їхньою справою;
- 7) «потенційні захисники» – висувають негативну точку зору щодо насильства, підтримують жертву, але нічим не можуть їй допомогти;
- 8) «захисники» – відкрито захищають жертву, намагаються допомогти потерпілому [8].

В освітньому середовищі сучасних українських шкіл діють дві форми булінгу, які можуть реалізовуватися в шкільних осередках як окремо, так і у взаємозв'язку. Розрізняють *фізичне* (умисні удари, стусани, побої, нанесення інших тілесних ушкоджень, сексуальний булінг, хеппісліпінг) та *психологічне* (вербальний булінг, образливі жести або дії, залякування, ізоляція, активне неприйняття, ігнорування, вимагання, пошкодження та інші дії з майном кібербулінг тощо) *цькування* [4].

Не всі українські педагоги розуміють, що найнебезпечнішим у ситуаціях булінгу є не процес знущання (його, бодай «про людське око», можна призупинити), а наслідки. Вони можуть бути невтішними і для жертви, і для

кривдника, і для класного (чи й шкільного) колективу загалом. Тому необхідна тісна співпраця зі шкільним психологом. Можливі наслідки:

1. Кривдники більше, ніж їхні однолітки схильні до участі в бійках, до крадіжок, уживання алкоголю і куріння, у них низькі оцінки зі шкільних предметів.

2. Спостерігачі надалі відчують страх, почуття провини за бездіяльність, у них також може виникати бажання приєднатися до процесу, особливо якщо немає стійкого ставлення до ситуації.

3. У жертв відзначають симптоми різних фізичних та психічних захворювань (залежить від форми булінгу) [4].

Отже, в освітньому процесі сучасних українських шкіл булінг як форма насильства поширюється дуже швидко. На жаль, цькування часто викликає позитивну реакцію школярів, що змушує замислитись не тільки педагогів, але й батьків. Знання про булінг і добре розуміння його причин та наслідків мотивуватиме усіх причетних до виховання дітей запобігати ситуаціям цькування, сприяти нівелюванню агресивної поведінки учнів один щодо одного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Про булінг (цькування) та як його подолати. Дітям, молоді та дорослим про важливе. Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2020. 40 с.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу: *Закон України*. № 2657-VIII 18 грудня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>

3. Ролінський В. І. Соціально-педагогічні умови профілактики насильства щодо підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / В.І. Ролінський. К., 2005. 20 с.

4. Сидорук Ірина. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема / І. Сидорук. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Сер. Педагогічні науки*. 2015. № 1 (302). С. 169–173.

5. Система захисту дітей від жорстокого поводження : навч.-метод. посіб. / Л. Волинець, Т. Дорошок, М. Євсюкова та ін.; /ред. : К. Левченко, І. Трубавіна; Держ. соц. служба для сім'ї, дітей та молоді. Міжнар. жіночий правозахисн. центр «Ла Страда Україна». К. : Держсоцслужба, 2005. 395 с.

6. Шалена Є. О. Педагогічні основи шкільного булінгу. Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології. 2020. С.83–87.

7. Besag V. E. Bullies and Victims in Schools / V. E. Besag. – Milton Keynes : Open University Press, 1989.
8. Olweus D. Bullying at school [Elektronic resouse] / D. Olweus // Blackwell Publ. 1993. – 215 p. Mode access : [http:// books.google.com.ua](http://books.google.com.ua).

УДК 81'25

Логвиненко Марія Олександрівна,
учениця Наукового ліцею «Політ» при
Кременчуцькому педагогічному коледжі
імені А. С. Макаренка, м. Кременчук;
Верещака Валентина Володимирівна,
учитель іноземних мов Наукового ліцею
«Політ» при Кременчуцькому
педагогічному коледжі імені
А. С. Макаренка, м. Кременчук

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АФОРИЗМІВ ОСКАРА УАЙЛЬДА В РОМАНІ «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»

У нинішню епоху ритмічних і швидких взаємодій, у руслі чималої кількості літератури та інформації, почав набирати немалі оберти жанр літератури – афористика. До того ж, саме сьогодні, коли на людську цивілізацію націлено так багато загроз, відчувається особлива потреба у певній мудрості, у красивому висловленні, яке б підтримало (або спростувало, залежно від прагматичної настанови) певні переконання, перестороги, побоювання, хибні думки. Відтак, афоризм – короткий і лаконічний мудрий вислів – не втратив популярності, а навпаки – чудово пристосувався до формату соціальних медіа [2, с. 7]. Сегменти афористики дозволяють додати у потік інформації дещо значиме для пізнання, висловити свою позицію особистості. Вислів афоризму генералізує і ототожнює різні прояви як особистого, так і суспільного життя, а отже являє собою органічну частину в комунікації, як єдина, сформована форма художньої рефлексивності реальності і прояв ставлення мови до такої форми.